

KISFALUSI GÁBOR
A FINOMMECHANIKAI IPAR
MEGHONOSÍTÁSA
MAGYARORSZÁGON
A MAGYAR OPTIKAI MŰVEK (MOM)
VÁZLATOS TÖRTÉNETE

UNICUS MŰHELY
BUDAPEST • 2018

A kötet megjelenését anyagilag támogatták

Kisfalusi Gábor

Magyar Optikai Művek (MOM) Emlékalapítvány
OPTIKA Mérnökiroda Kft.

Szerkesztette

KEMÉNY ANDRÁS

Minden jog fenntartva

ISBN 978-615-5084-53-9

© Kisfalusi Gábor

© Unicus Műhely

A képek forrása

Hadtörténeti Múzeum, Magyar Optikai Művek Emlékalapítvány,

MNL-OL MOM Z648 Fényképek, Internet,

valamint

Bánsághi László, G. Szabó István és Kisfalusi Gábor

felvételei

Nyomdai előkészítés és borító

Unicus Műhely

A kiadást felel a MÁG Bt. ügyvezetője

1135 Budapest, Tahó u. 98., Tel.: 70/361-3732

E-mail: unicusmuhely@gmail.com

Honlap: www.unicusmuhely.iwk.hu

Nyomta és kötötte: Séd Kft., Szekszárd

Felelős vezető: Katona Szilvia - www.sednyomda.hu

TARTALOM

KRONOLÓGIA	7
A SZERZŐ ELŐSZAVA	9
AZ ALAPÍTÓ	11
1884–1915	17
1915–1919	32
1920–1930	35
1930–1939	42
1940–1945	61
1946–1952	79
1952–1956	85
1957–1983	89
1983–1992	103
1992–1998	105
UTÓÉLET	107
IRODALOM	111

Süss Nándor

KRONOLÓGIA

1876

Süss Ferdinánd „Kir. magyar egyetemi mechanikus” (Kolozsvári Egyetem)

1884

Budapesti Állami Mechanikai Tanműhely; alapító igazgató és tulajdonos: Süss Nándor [Bp. VI. Mozsár u. 8]

1890

Budapesti Államilag Segélyezett Mechanikai Tanműhely; igazgató és tulajdonos: Süss Nándor [Bp. I. Alkotás u. 9. (16)]

1900

Süss Nándor-féle Prácisio Mechanikai Intézet; tulajdonos: Süss Nándor [Bp. I. Alkotás u. 9. (16)]; 1905-től Bp. I. Csörsz u. 39.] (*Az intézeten belül: Süss Nándor Államilag Segélyezett Mechanikai Tanműhelye, 1907-től Süss Nándor Prácisio Mechanikai Intézet Magán-iparostanonciskola*)

Cégnév és tulajdonos változások

1918

Süss Nándor féle Prácisios Mechanikai Intézet Részvénytársaság (Wiener Bankverein 90%, Süss Nándor 10%)

(1920 Tulajdonosvált. – Gönczi testvérek vezette tőkéscsoport 100%)

1922

Süss Nándor Prácisios Mechanikai és Optikai Intézet Részvénytársaság

(1930 *Tulajdonos vált.* – Carl Zeiss Jena és C.P. Goerz Wien 51%, Magyar Honvédelmi Minisztérium 49%; 1940-ben a részarány 50%-50%-ra változott)

1939

Magyar Optikai Művek Rt.

(1946 *Tulajdonos vált.* – Szovjetunió 51%, Magyar Iparügyi Minisztérium 49%)

1952

Magyar Optikai Művek

(*Tulajdonos vált.* – Magyar Állam 100%)

1998

A Magyar Optikai Művek jogutód nélkül megszűnik.

A SZERZŐ ELŐSZAVA

1942. augusztus 7-én születtem Budapesten. Az általános iskolai elvégzése után a Bánki Donát Gépipari Technikumban kapott Technikusi Oklevéllel vezetett az utam a Magyar Optikai Művekbe (MOM). Egy évet az úgynevezett nagy forgácsoló műhelyben dolgoztam műhely-technikusként. Közben felvételiztem a Budapesti Műszaki Egyetem Gépészmérnöki Karának nappali tagozatára. A sikeres felvételi után ősszel, vállalati ösztöndíjjal kezdhettem meg tanulmányaimat. 1966-ban az Optika-Finommechanika Tanszéken, dr. Bárány Nándornál védtem meg a diplomaterveimet. Az egyetem elvégzése után a MOM Geodéziai Műszertervezési Osztályán, melyet Pusztai Ferenc Kossuth díjas műszertervező vezetett, dolgoztam tovább tervező mérnöként. Az osztályon dolgozott még Gerstner Nándor, aki 1920-tól 18 éves kora óta volt egyfolytában a cég alkalmazottja. Ő keltette fel az érdeklődésemet a gyár története iránt. Ez nem volt nehéz, mivel a régi műszerek, így a régi geodéziai műszerek is érdekelték. A gyár története is lényegében geodéziai műszerek készítésével indult. Itt dolgoztam 1996-ig, amikor a gyárat teljesen megszüntették. Ezután négy évet a német WOCO gumipari cég magyarországi leánycégnél, a GUMITECH-Gumitechnológiai Kft-nél, majd kettő évet az OPTILINK Kft-nél dolgoztam fejlesztő mérnöként. 2002-ben nyugdíjba mentem, és önálló tervezőmérnöként dolgoztam még mintegy tíz évig.

2001-ben egy, a MOM emlékeit ápoló baráti társaság megalapította a „Magyar Optikai Művek Emlékalapítvány”-t. En 2007-ben lettem a kuratórium tagja. 2009-ben az Emlékalapítvány kezdeményezésére állítottak fel egy, az ég felé íjázó szobrot a MOM parkban. Az emlék előzménye egy 1939-ben, az egyik épület tetejére felállított 6 méter magas műkőszobor volt. Az eredeti szobor történetét pontosan nem ismertük. Ezt kutatva

jutottam el a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárába, a Hadtörténeti Levéltárba, a Budapest Főváros Levéltárába és az Országos Széchényi Könyvtárba. Az alkalmat kihasználva a gyár 1945 előtti történetét is elkezdtem kutatni. Sajnálattal kellett megállapítanom, hogy az 1950 után megjelent MOM-mal foglalkozó újságcikkek és kiadványok sok tévedést tartalmaznak. Felvetődött bennem egy alapos levéltári kutatások alapján megírandó MOM-történet gondolata. Az általam átnézett iratok csak egy kis része a levéltári anyagoknak, ez is sok időt vett igénybe. Ezért tudtam, hogy ez számomra egy teljesíthetetlen vállalkozás lenne. Az összegyűlt anyagból időközben írtam egy kis könyvet.

A MOM történetéhez kapcsolódik a magyar finommechanikai ipar kialakulásának kezdete is, mely a MOM jogelődje alapítójának, *Süss Nándor* nevéhez fűződik. 2018. szeptember 25-én emlékezhettünk meg Süss Nándor születésének 170. évfordulójáról. Ezzel a kis könyvvel szeretnék a Süss Nándorra történő megemlékezésekhez hozzájárulni.

Budapest, 2018. február 06.

Kisfalusi Gábor

Aranydiplomás gépészmérnök
Finommechanikai szakmérnök

AZ ALAPÍTÓ

A MOM alapítója Süss Nándor 1848. szeptember 25-én született Ferdinand Süss néven a németországi Marburgban, lutheránus családban. (Az Irgalmasrendi Kórház betegfelvételi naplójában ágostai evangélikusként van bejegyezve.) Felmenői (apja, anyai nagypja, szépapja) egyetemi mechanikusok voltak, akik a tudományos kísérletekhez készítettek – más európai egyetemeken tevékenykedő társaikhoz hasonlóan – kísérleti eszközöket, és ezzel letették az alapkövét a finommechanikai iparnak.

Édesapja Werner Süß (Amerikában Werner Suess) (1823. 02. 06., Leipzig – 1901. 08. 07., Bladensburg-Maryland), Lipcséből települt át Marburgba. Ő is mechanikus volt, és az egyetemen természettudományokat hallgatott. Susanne Emma Schuberttel való házasságából még három gyermeke született: Emma (1850), Ludwig (1851) és Kurt (1853). 1853-ban Brémából emigrált Amerikába. Bostonban Prof. Dolbearrel 1880 körül kikísérletezte a drótnélküli telefont. Munkája elismeréseként 1887-től 1894-ig Washingtonban, Emil Berliner Gramofon Laboratóriumában dolgozhatott. Munkásságával nagy érdeket szerzett a gramofon „hangszóró” tölcserének és a mozgó hangszedő-karnak a megalkotásában. 1894-ben alelnöke lett a US Gramophone Co.-nak. 1898-ban, 75. születésnapján, a Washington Revue-ben egy terjedelmes cikk jelent meg róla.

Werner Süß